

Miksi setelit leikattiin?

Matti Viren

professori, Turun yliopisto

Tieteellinen neuvonantaja, Suomen
Pankki

Niin, miksi?

- Pysäyttää inflaatio; inflaatio oli 1945 pahimmillaan 80 % vuodessa
- Saada harmaa talous ”kuriin”; setelien leikkaukseen ja vaihtoon liittyi niiden (ja muiden arvopapereiden) kirjaaminen
- Löytää väärennettyjä seteleitä
- Uudistaa setelit
- Esimerkkejä miehitetyistä maista

Toimijat

- Hallitus; valtiovarainministeriö ja sen alaisuudessa toiminut finanssitoimikunta; valmistelu & päätös & lainsäädäntö. Valtiovarainministerinä Ralf Törngren
- Suomen Pankki; korostettu asema toteutuksessa (setelien vaihto); pankkivaltuusmiehet ei ottanut asiaan kantaa (25.10) ja johtokunta vain totesi asian joulukuun lopulla. Pääjohtajana Sakari Tuomioja

ja eduskunta

- Eduskunta hyväksyi lain näennäisesti yksimielisesti.
- Suuri yleisö; tiesi ja ei tiennyt; toinen maailmansota oli päättynyt Japanin antautumiseen 4 kuukautta aikaisemmin.

Setelinleikkaus 1.1.1946

- Yleisön hallussa olevista suurista seteleistä puolet otettiin valtiolle pakkolainaksi vuoteen 1949 asti.
- Setelit leikattiin keskeltä halki, oikeat puolet piti tallettaa pakkolainaksi, jolta sai 2 % koron
- Leikkaus koski vain ”yleisöä”, ei rahalaitosten ja julkisyhteisöjen kassoja

Aikataulu

- Lakiesitys eduskunnalle 20.11.1945
- Lakiesitys hyväksyttiin eduskunnassa 21.12.1945
- Vahvistettiin presidentin esittelyssä (Paasikivi) 28.12.1945
- Valtioneuvoston asetus setelien leikkauksen toimeenpanosta 31.12.1945

SUOMEN ASETUSKOKOELMA

1945

N:o 1255—1257

Sisällys: N:o 1255. Laki rahoalojen säännöstelemisestä, siv. 2125. — N:o 1256. Valtioneuvoston päätös maksuajan lykkäyksestä, siv. 2128. — N:o 1257. Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös suomalaiselle auksenhenkilökunnalle meriturmassa hävinneestä henkilökohtaisesta omaisuudesta tulevan korvauksen väliaikaisesta korottamisesta, siv. 2128.

N:o 1255.

Laki

rahaalojen säännöstelemisestä.

Annettu Helsingissä 28 päivänä joulukuuta 1945.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

1 §.

Valtioneuvostolla on valta rahan arvon säilyttämiseksi ja verotuksen tehostamiseksi sopivin keinoin säännöstellä Suomen rahan hallussapitoa sekä määrätä Suomen Pankin liikkeessä olevat setelit määrääjässä vaihdettaviksi, niin myös antaa määräyksiä setelien kelpaavaisuudesta laillisina maksuvälineinä ja julistaa kelpaamattomiksi setelit, joiden omistaja tai haltija on laiminlyönyt ryhtyä tämän lain nojalla määrättyihin toimenpiteisiin.

2 §.

Valtioneuvosto voi määrätä enintään puolet 1 §:n nojalla vaihdettavien setelien arvosta sijoitettavaksi määrääjäksi, ei kuitenkaan pitemmäksi ajaksi kuin vuoden 1949 loppuun, valtion tilille setelien omistajan lukuun.

Valtion tilille 1 momentin mukaan sijoitettavista varoista, jotka katsotaan setelien omistajan saatavaksi valtiolta, suoritetaan valtioneuvoston määräämä korko siltä ajalta, jona hänen oikeutensa saada varat haltuunsa on ollut tämän lain nojalla rajoitettu.

Edellä tässä pykälässä tarkoitettua saatavan siirtoa ja panttaamista voidaan valtioneuvoston päätöksellä kieltää.

sekä mainituista laitoksista taikka postista tai muusta julkisesta laitoksesta tai viranomaiselta nostettavissa olevat varat ilmoitettaviksi, niin myös kieltää mainittujen varojen suorittamisen ja nostamisen sekä tilisaatavien siirron ja panttaamisen, ennen kuin ilmoitusvelvollisuus on täytetty.

Ne varat korkoineen, joita ei ole 1 momentissa tarkoitettu tavoin ilmoitettu viimeistään vuonna 1955 taikka, jos kysymys on muista varoista kuin talletuksista, valtioneuvoston ehkä määräämän lyhyemmän ajan kuluessa, valtioneuvosto voi julistaa valtiolle menetetyiksi.

4 §.

Valtioneuvostolla on valta määrätä ilmoitettaviksi sellaiset henkivakuutus sopimukset, jotka on tehty kertamaksuehdoin tai joiden mukaan vakuutusmaksuja on suoritettava enintään kolmen vuoden aikana.

5 §.

Edellä 1 §:ssä mainitussa tarkoituksessa valtioneuvostolla on valta määrätä ilmoitettaviksi ja asianmukaisesti leimattaviksi kotimaisten osakeyhtiöiden osakekirjat ja sellaiset näiden antamat velkasitoumukset, joita leimaverolain 35 §:ssä tarkoitetaan, samoin kuin Suomessa liikkeeseen lasketut obligatit. Niin ikään valtioneuvosto voi

SUOMEN ASETUSKOKOELMA

1945

N:o 1321—1325

Sisällys: N:o 1321. Valtioneuvoston päätös rahaolojen säännöstelemisestä, siv. 2237. — N:o 1322. Valtioneuvoston päätös viiden, kymmenen, kahdenkymmenen, viidenkymmenen ja sadan markan setelien vaihtamisesta, siv. 2254. — N:o 1323. Valtioneuvoston päätös ulkomailla olevien Suomen Pankin setelien vaihtamisesta, siv. 2254. — N:o 1324. Valtiovarainministeriön päätös ulkomailla olevien Suomen Pankin setelien maahan tuonnista niiden vaihtamista varten, siv. 2255. — N:o 1325. Valtioneuvoston päätös yleisestä maksuajan lykkäyksestä, siv. 2256.

N:o 1321.

Valtioneuvoston päätös rahaolojen säännöstelemisestä.

Annettu Helsingissä 31 päivänä joulukuuta 1945.

Valtioneuvosto on rahaolojen säännöstelemisestä 28 päivänä joulukuuta 1945 annetun lain nojalla valtiovarainministeriön esittelystä päättänyt:

1 luku.

Setelien vaihto.

1 §.

Tammikuun 1 päivän 1946 alkaessa menettävät Suomen Pankin sitä ennen liikkeeseen laskemat setelit, joiden arvo on vähintään 500 markkaa, puolet arvostaan laillisina maksuvälineinä. Toinen puoli setelien alkuperäisestä arvosta saadaan sijoitettua valtion tilille setelien omistajain lukuun niinkuin jäljempänä määrätään.

2 §.

Edellä 1 §:ssä mainittua päivää sanotaan S-päiväksi ja siinä tarkoitettuja seteleitä vaihtoseteleiksi.

3 §.

Voidakseen käyttää hyväkseen vaihtosetelin arvoa sellaisen setelin haltijan on leikattava seteli poikkisuuntaan keskeltä kahtia. Setelin vasemmaksi puoliskoksi sanotaan sitä setelin puolikasta, joka katsottuna etupuolelta eli siltä puolen, jolla setelin allekirjoitukset ja sarjan numerot ovat, leikatessa jää vasemmalle puolelle. Setelin toista puolikasta sanotaan sen oikeaksi puoliskoksi.

Vaihtoseteliä älköön kuitenkaan leikattako:

1) niissä tapauksissa, jotka mainitaan jäljempänä 19 §:ssä, ellei Suomen Pankki toisin määrää;

2) kun kysymys on ulkomailla olevasta vaihtosetelistä;

3) jos Suomessa oleva henkilö tai yhteisö pitää hallussaan vaihtoseteleitä toisen lukuun ja omistajan asunto tai kotipaikka on ulkomailla; taikka

4) jos vaihtoseteli on huomattavasti kuluut tai rikkiäinen.

4 §.

S-päivän alusta ovat vain vaihtosetelien vasemmat puoliskot voimassa laillisina maksuvälineinä ja ne vastaavat alkuperäisten setelien puolta arvoa niin, että 5000 markan setelin vasen puolisko käy 2500 markan, 1000 markan setelin vasen puolisko 500 markan ja 500 markan setelin vasen puolisko 250 markan arvoisesta maksuvälineestä.

5 §.

Vaihtosetelien vasemmat puoliskot ovat laillisia maksuvälineitä Suomen Pankin liikkeeseen laskemien uudenmallisten setelien ohella. Mainitut puoliskot kelpaavat maksuvälineiksi kuitenkin vain vuoden 1946 helmikuun 16 päivän loppuun. Ne voidaan, sikäli kuin niitä silloin vielä on liikkeessä, vaihtaa käypään rahaan jossakin Suomen Pankin taikka liike- tai säästöpankin konttorissa tahi postisäästöpankkiliikettä välittävissä postitoimipaikassa sanotun helmikuun loppuun mennessä.

Edellä 3 §:n 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa vaihtosetelien vaihtopaikkana on Suomen Pankin pääkonttori. Erikseen annetaan tarkempia määräyk-

Setelien vaihto 1946
Sedulutbytet 1946

Huom! Lukekaa ensin C-kappaleen takasivulla olevat ohjeet!
Obs! Läs först anvisningarna på baksidan av exemplar C!

S N:o _____
asiakkaan — kundens

Paksuviivaisessa kehyksessä olevat kohdat täyttää setelien luovuttaja. Uppgitterna inom den tjocka ramen lämnas av den, som överläter sedlarna.		Valtiolle lainana luovutettava määrä Lånebelopp som till staten överlätes	
Setelien omistaja: Sedlarnas ägare: sukunimi ja kaikki etunimet; yhteisön nimi — tillnamn och alla förnamn; sammanslutnings nimi		setelienpuolikkaita — sedelhalvor	
Ammatti tai arvo: _____ Yrke eller titel: _____		kpl. st.	arvo värde mk
Synt.-paikka ja -aika: _____ Födelseort och -tid: _____		yhteensä sammanlagt mk	
Henkikirjoituspaikka 1. 1. 1945: _____ 1. 1. 1946: _____ Mantalskrivningsort _____		2 500	500
Osoite: _____ Adress: _____		250	50
Ellei setelien omistaja itse luovuta seteleitä tai jos omistajana on yhteisö, on lisäksi ilmoitettava: Om sedlarna icke överlätas av ägaren l. om de ägas av sammanslutning, bör ytterligare angivas:		25	10
Omistajan toteaminen: Legitimation av ägaren: henkilöllisyystod., verolippu, papintodistus tms. — identitetsbevis, debetsedel, prästbetyg i. dyl.		10	5
Setelien luovuttaja: Sedlarna överlätas av: sukunimi ja kaikki etunimet — tillnamn och alla förnamn		2: 50	mk
Ammatti tai arvo: _____ Yrke eller titel: _____		loppsumma kirjaimin — slutsumma med bokstäver	
Vastaanottopaikan nimi ja virkailijan allekirjoitus: Inlämningsställets namn och funktionärens underskrift:		_____ / 1946 paikka — ort _____ aika — tid _____ luovuttajan allekirj. — överlätarens underskrift	
leima — stämpel		Luovuttajan toteaminen: Legitimation av överlätaren: henkilöllisyystod. ym. antaja - identitetsbevis i. dyl. utfärdat av n:o -nr _____	
Tämä todiste lähetetään paikallisen veropiirin verolautakunnalle, joka lähettää sen edelleen asianomaiselle verolautakunnalle.		Detta verifikat sändes till skattenämnden för det lokala skattedistriktet, som vidarebefordrar det till vederbörande skattenämnd.	
		C	

Tätä lomaketta käytetään, milloin omistaja itse tai tämän avio- puoliso, lakimäär. edustaja tai tähän verrattava tekee ilmoituksen.

Talletusten y.m. ilmoituslomake A,

Täytettävä kahtena kappaleena.

jolla raha- tai säästölaitoksessa, julkisessa laitoksessa tai viranomaisella (jolta kaikkia tässä lomakkeessa sanotaan talletuslaitoksiksi) olevat varat, kuten talletukset ja karttuvalla talletustilillä, pääomatilillä, säästötillillä, huoltotillillä, shekkitillillä ja tilapäistileillä olevat sekä muut niihin verrattavat rahavarat, (postisiirtotillillä olevia varoja lukuunottamatta), ilmoitetaan verotusviranomaisille.

Ilmoitus on osoitettava sille verolautakunnalle, jolle vuoden 1945 tulosta ja omaisuudesta tehtävä veroilmoitus on annettava.

..... kaupungin
..... kauppalan verolautakunnalle.
..... kunnan

Täten ilmoitetaan allamainitussa talletuslaitoksessa **S-päivän alkaessa** olleet seuraavat varat (shekkitilit ilmoitettava erikseen tätä lomaketta käyttäen):

Talletuslaitoksen konttorin nimi ja osoite:

Tilin nimi ja No.	Kenen nimellä varat ovat talletettuina:	Varojen määrä:

Varojen omistaja:

Sukunimi ja kaikki etunimet tai yhteisön nimi.

Yhteensä mk

Osakkeiden leimausilmoitus
Anmälan om avstämpling av aktier

Täytetään kolmena kappaleena —
Bör ifyllas i tre exemplar

Osakkeiden omistaja S- päivän alkaessa
Aktiernas ägare vid S- dagens början

Sukunimi ja kaikki etunimet tai yhteisön nimi —

Släkt- och alla förnamn eller sammanslutnings namn

Ammatti tai arvo: _____

Syntymäaika: _____

Yrke eller titel: _____

Födelseid: _____

Postiosoite: _____

Postadress: _____

Henkikirjoituspaikka tai yhteisön kotipaikka: _____

a) 1. 1. 1945 _____

Mantalskrivningsort eller sammanslutnings hemort: _____

b) 1. 1. 1946 _____

Missä kunnassa ja miltä vuodelta omistajan valtionvero viimeksi on määrätty: _____

I vilken kommun och för vilket år har ägaren senast påförts statsskatt: _____

Jos pantinhaltija, pesänhoitaja, holhooja tai muu osakkeen haltija, joka ei ole sen omistaja, tekee ilmoituksen, on lisäksi ilmoitettava: — Om panthavare, boförvaltare, förmyndare eller annan aktieinnehavare, som icke är dess ägare, gör anmälan, bör ytterligare anmälas:

Haltijan sukunimi ja kaikki etunimet tai yhteisön nimi — Innehavarens släkt- och alla förnamn eller sammanslutnings namn

Syntymäaika: _____

Födelseid: _____

Ammatti tai arvo: _____

Postiosoite: _____

Yrke eller titel: _____

Postadress: _____

Missä ominaisuudessa ilmoittaa: _____

Anmäler i egenskap av: _____

Pantinhaltijana, pesänhoitajana, holhoojana jne. — Panthavare, boförvaltare, förmyndare o. s. v.

Millainen selvitys omistajasta esitetään: _____

Vilken utredning företes betr. ägaren: _____

Saatavan suuruus ja velallinen, jos osake on panttina tai muuna vakuutena: _____

Fordringens storlek och gäldenären, om aktie utgör pant eller annan säkerhet: _____

mk

Velallisen nimi ja postiosoite — Gäldenärens namn och postadress

Yleisön reaktioita

- Viimeistään perjantaina 28.12. ihmiset alkoivat tallettaa rahojaan
- ruuhkaisimmat päivät 29.12 ja 31.12.

1945

64. VUOSIKERTA

IRTONUMEROT 4:—

AAMULEH

Kaikkien aikojen vilkkain pankkipäivä eilen.

Tampereen suurimpiin pankkeihin tuotiin kymmeniä miljoonia markkoja.

Kassaneidit kahlasivat seteleissä ja vaihtemestarit kantoivat rahaa Suomen Pankkiin matkalaukuilla.

Eilen oli maamme pankissa vilkkaat päivä, mitä ilmeisemmin koskaan on ollut. Pankkeihin tuotiin setelirahaa ennätysmäärissä, ja useita tallettajia ilmoitettiin, että suurimpien kauppankkojen kassaneidit saattoivat vastakirjat loppua. Pankkien asiakkaat maksivat myös hyvin yleisesti lainoja ja velkoille takaisin, ja velkojen maksaminen oli muussakin liike-elämässä hyvin tavallista. Yleisö, joka setelinvaihtoa odotellessaan oli sitä koskevien nuikkojen ennakkotietojen ja tähänastisten valtiotietojen määrävien johdosta hiukan ymmällä, yritti nyt parhaan harhaintensa mukaan keksii niin edullista menettelytapaa kuin mahdollista voidakseen mahdollisimman pienellä „säikkähdyksellä” selvittää tulossa olevasta setelinvaihdosta.

Tampereella tuotiin eilen Kansallis-Oraike-Pankkiin rahaa useita kymmeniä miljoonia markkoja, jota väli vaihtemestaria ajurilla kuljetti Suomen Pankkiin. Vaikka KOP:n Tampereen konttorin pankkialin mahtuu yhteensä 300-400 henkilöä, oli eilen ainoastaan 100 henkilöä, ja talletuspuolella toimi kahdeksankertainen henkilökunta. Uusia tallettajia oli runsaasti ja vastakirjat loppuivat ilmeisesti kokonaan.

Pohjoismaiden Yhtäpankin Tampereen konttorissa oli eilen ainoastaan kahdeksan henkilöä, joiden keskuudessa kahdeksan miljoonaa oli kaikkien pankkien kassaneidit. Kaikkien kassaneidit olivat kassaneidit, jotka kahlasivat pois myös seteleitä, kun setelinmäärät suunnitellun tulvan vuoksi olivat kaiken mahdollisen ilmen kassaneidit. Kaikki pankin vaihtemestaria kanto seteleitä kolme eri kertaa matkalaukuilla Suomen Pankin takaisin haarakonttoriin, jonne päivän kuluessa vietiin yhteensä 20 miljoonaa markkaa

pankkeihin ja lokakuussa. Lainoja maksettiin muuseuden pankkeihin myös runsaasti. Suurimmat talletusmaksut olivat yleensä 100.000-500.000 markkaa. Muuseuden pienissä pankkikonttoreissa kerrottiin eilen olevan „paperirahaa kuin pahaa”. Paperirahaa oli nyt lausen määrä, ja se oli yleensä lauseita. Seuraavaksi menettelyä havaittiin, että joka eilen eilen suuresti suuren ja kaikki eilen kauppiensa lause.

Veronpidätys suoritettiin vasta palkan päätyttyä.

Valtiotietojen määritys, että kuukauden joulukuun 30 päivän tai sen jälkeen erääntyneistä palkoista on valtiotietojen palkensaajille toteutettava maksettava vain 10 prosenttia heidän kokonaispalkan tai viikkotien tai sitä lyhyemmällä ajalla palkasta puolet, on ilmennyt epäselvyyksiä siitä, onko eilen maksettavasta palkasta erikseen tehtävä tulo, ja ensi kuukauden palkan pidätykseen. Tämän johdosta valtiotietojen määritys ilmoitetaan, että pidätyksiä ei ole erikseen tehtävä. Vasta sitten kun loppuun palk-

SÄÄSTÖPANKKI VOITTI ALKON. Säästäjien jono Tampereen Säästöpankin edustalla muodostui eilen viinajonoakin pitemmäksi.

ITÄ
DET
OVAT

lanleemme.

hti" (ed., Tampere)
ellisesta tilastamme
ri puolien kehitystä
m.

lessa olisi tietenkin
skinnan kanssa kos-
tehtävä voitavansa
sankinnan saattami-
nman tehokkaaksi,
sapolitiikkamme eräs
piä pyrkimyksiä saa-
nailta paljon viime-
määrä kivihiiltä ja
ulla voitaisiin saa-
ppuvat teollisuudet
stä tehokkaammin.
n tämä on se, että
timeiden avulla voi-
ta teollisuuden raa-
n vientiin ja vält-
tymis toimintaan. Sa-
apauttaa työvoimaa
nasta, mihin sitä
tuna luomottoman

nkin uudelleen pa-
että hilen ja kok-
hdolliseksi vain si-
arataan ulkomaille
yvin kysyttyä pun-
steita. Siksi on työ-
tettävä nyt erityi-
nessä oleviin metsä-

setelit.

, Oulu) kirjoittaa,
n suhteen ole peri-
nustuttamista, kos-
kaikki taloudelliset
rttöön.

son nähdön näillä
almistuksilla on ol-
suuri kielteinen vai-
keus lienevät lähes
mitä toimenpiteillä
n kehittyneiden ja
ittaneiden valmiste-
mekä raha ollut ah-
E. Se on nostanut
koja sekä polkenut
hällä toimenpiteillä
s vain kiihdytetty,
s pohja kesäkuun
setetty ja henkilön-
nalkaus on ollut

Ennenkuulomaton ruuhka eilen Turun rahalaitoksissa. Tallettajien jonoja kadulle asti.

Paljon puhuttu setelenvaihto on toteutunassa, sillä setelenvaihtolaian perusteella annettu määräys maksuaikojen lykkäyksestä astui voimaan eilen. Elämä Turussa jatkuu kuitenkin entistä latuaan: kauppoista sai ostaa tavaroita ja maksaa niistä niinkuin ennenkin, eikä missään ollut tungosta. Polkkenksen muodostivat vain rahalaitokset, joissa eilispäivän kuluessa oli ennenkuulomaton ruuhka.

Lifke- ja säästöpankeissa sekä osuus-kassoiissa on ollut vuoden loppupäivinä muutenkin vilkasta, mutta eilispäivä muodostui ennätykselliseksi, ja muutamissa pankeissa oli asiakkaita niin paljon, että jonoja riitti kadullekin. Yhtenä syytä tähän oli osaltaan sekin, että talletusten vastaanottamiseen kului aikaa paljon sentähden, että talletusten vastaanottajia oli liian vähän, kuten esim. Turun Postisäästöpankissa, jossa vastaanottajana oli vain yksi ainoa henkilö.

Vielä perjantaina nostettiin tileiltä huomattavakin summia, mutta eilen oli ottajien luku paljon pienempi, josta voidaan päätellä, että tileiltä nostettiin vain välttämättömiin tarpeisiin. Suurimman osan jonottajista muodostivat

Espanja lojuu ulkomaisen sekaantumisen.

Väitettiin ratkaisuseensa kansalliset peruskysymyksensä yli 6 vuotta sitten.

Madrid, 29. 12. (STT) Tämä aamuun varhain Espanian hallitus julkaisi tiedoituksen, jossa ilmoitetaan hallituksen käsittelevän mitä kunnianloukkauksia, joita ulkomaisen lehdistön hämmästyttävien toimien taholta on Espanjaa vastaan kohdistettu. Espanjan hallitus valittaa, että eräät viranomaisetkin ulkomailta ovat osallistuneet tähän hyökkäykseen, näin sivuuttaen kansainvälisen kohteliaisuuden lain. Espanja torjui väitteet, että Espanjan tullen ratkaista kansalliset peruskysymyksensä, koska ne ratkaistiin jo yli kuusi

vuotta sitten.

piikkutallettajat, koska setelenvaihdon yhteydessä on huhuttu otettavan palkkoina ja muuta sellaista.

Tässä kuussa maksettavaksi eräytyviä lainojen korkoja on maksettu jo huomattavasti ennen määräpäivää, ja niitä maksettiin eilenkin entiseen tapaan. Valtioneuvoston päätös maksuajan lykkäyksestä ei siis sanottavasti vaikuta korkojen maksuun, mutta sen sijaan sitä käytettäneen hyväksi enemmän verojen ja vuokrien maksussa, koska palknauttijat saavat nostaa vain osan palkastaan.

Yleisö pelkää talletustensa kohtalon varmasti suotta, sillä onhan virallisestikin sanottu, että talletuksiin ei kajota. Pääosa tallettajista on rehellistä väkeä, jolla ei siis ole syytä huoleen, mutta sen sijaan on mahdollista, että n.s. piimeitä varoja, jotka on salattu verolomituksissa, verotetaan nyt jälkeeniin.

Palestiinan terrorista

britit tekevät lopun mihiin hintaan hyvänsä.

Lontoo, 29. 12. (STT) Palestiinan brittiläiset viranomaiset ovat päättäneet mihiin hintaan hyvänsä tehdä lopun tähänastisesta terrorista. Karkotuksia pidetään tässä parhaana keinona. Betsalevin korttelissa Jerusalemissa on vangittu kaikki alle 60 vuoden ikäiset miehet. Satoja epäiltyjä ja heidän lisäksi liikemiesliikennekojia on viety vankileireihin, koska vankilat ovat täynnä. Liikkumisluvia annetaan erittäin tarkan harkinnan jälkeen, eikä edes lääkäreillä eikä sairaanhoitajatarilla ole vapaata liikkumisoikeutta. Ainoatkaan lehdet ei ilmesty. Uutiset annetaan radioteitse.

Tanskan armeija

JOUTUU PONNISTAMAAN VOIMANSA KÄMMILLEEN.

Liittoutuneitten armeijan vapauttamisen ja Saksan miehityksen osanotto vastivat nallin.

Suomen jääd saatava

vapautettu US.

NIITTEN MÄÄRÄ ON DOLLARIA.

Washington, 29
Yhdysvalloissa olevat 8
dytetyt saatavat vapau-
tä päivästä lähtien ilm-
tiovarainministeriä. Näi-
on 20 milj. dollaria. San-
ti vapautetaan Norja
200 milj. dollaria. Va-
noudatetaan samaa
kuin äskettäin Ranskan
saatavien suhteen.
vporossa on Hollannin,
Kreikan saatavien vap-

Atomisalaisuud

USA:n oppos-
tilla suojella.

MOSKOVAN PÄÄTÖS
TYTYMÄTTÖMY

New York, 29. 12
rikan oppositio alkaa
tän Moskovassa tehtyä
mipääntöistä vastaan.
Vandenberg ja häne
eräät sanomalehdet vä-
sidentti Trumanin ja
kongressille, että atomi-
sunden paljastaminen
mykseen vain kongres-
Sen vuoksi vaaditaan,
van konferenssissa teht
atomipommia koskeval
alistettava kongressin
vaksi.

SALAISSUUS SÄILY
AINAKIN TOISTA

New York, 29. 12.
York Timesin ja Her
Washingtonin kirjoitavi-
vat yhtäpitävästi, että 4
hur Vandenberg on presi-
nille sananut "varmaan, vai-
hien vakuutuksen", siitä,
kaleisten hallussa olevia
gia koskevia salaisuuksia
millekään kansainkunn-

Suurten setelien "obligatio- puolikkaat"

jo "mustan pörssin" listalla.

Aattoiltana yritettiin apteekeissa, rautatieasemilla y.m. päästä irti suurista seteleistä.

Esiintyneistä merkeistä jokainen saattoi pääkellä, että setelien vaihto alkaisi heti uudenvuoden jälkeen. Maanantaina, jolloin pankit olivat auki klo 17 asti, muodostui Turussa-kin niitten edustalle pitkiä aina kadulle asti ulottuvia jonoja. Myöskin erältä maaseudun pankkimiehiltä saimme kuulla, että viime päivinä oli pankeissa ollut siksi vilkasta, että sille vetävät vertoja vain talvisodan alkupäivät, jolloin ihmiset nostivat talletuksiaan. Nyt sen sijaan tuon rahoja pankkiin ja ne, jotka näin tekivät, menettelivät viisaasti.

Itse vaihtotoiminnan alkaminen ei ole tullut yllätyksenä, mutta sitä suuremmaksi "paukuksi" muodostui tapa, jolla pakkolaina otetaan valtiolle. Keskustellessamme asiasta erään pankkimiehen kanssa hän ilmaisi käsityksensä, että nyt käytäntöön otettu tapa on varsin karkea ja häikäilemätön, kun pakkolainaa ei oteta rahamäärän

Kun radiosta oli saatu tieto suurten setelien arvon vähentämisestä puoleen, yrittivät monet vielä viime tingassa päästä irti tällaisista rahoista.

Valtion taholta meneteltiin myöskin sotaleskiä kohtaan varsin omituisesti. Maanantaina maksettiin nimittäin eläkkeitä — suurina seteleinä, joista valtio nyt ottaa puolet takaisin.

Salosta meille kerrottiin, että siellä useat henkilöt yrittivät vaihtaa asemalla suuria seteleitä pienemmiksi, mutta kun huomattiin, mistä oli kysymys, kieltäydyttiin asemalla ottamasta vastaan isoja seteleitä. Uudessakungissa taas jotkut nokkelaat henkilöt olivat huomanneet tarvitsevansa nyt juuri jotakin lääketta ja kävivät jättämässä suuret setelinsä apteekkiin. Turussa tiettävästi erään huvitilaisuuden kassassa käytin varta vasten vaihtamassa seteleitä. Asianomainen kassanhoitaja ei ollut saanut tietoa setelien vaihdosta, vaan vaihtoi hyvässä uskossa suuren joukon pientä rahaa isoihin seteleihin, jotka hetken

Arv. setelienomistajat!

Säästäkää vaivojanne.

LEIKKAUTTAKAA

SETELINNE

KONEELLISESTI

meillä. (Valtiolo taataan.)

Olemme tilaisuudessa ottamaan myös muita kirjapainotöitä vastaan.

Kirjapaino Tapo Oy.

Ilmarinkatu 10. Puh. 45 502!

Sydänmailla, pitkien taivalten takana

Kaiku 4/1-46

leikataan seteleitä kahtia ehkä enemmän kuin muualla.

Metsätyömiehille jäi taskuun palkkarahoja ja pikkukauppiaille ehkä huomattaviakin summia

Rahanvaihto tuli yhdessä vuodenvaihteen kanssa. Sitä miten rahanvaihto todella tapahtuu, ei yhdelläkään kansalaisella edeltäpäin ollut tietoa. Nyt eivät suunnitelmat päässeet vuotamaan kansalaisten tietoon. Kun radiossa sitten ilmoitettiin, että viidensadan, tuhannen ja viidentuhannen markan setelisiä menee puolet lainana valtiolle, olikin monilla taskussaan tai säilössään, jolle paffoja, niin ehkä muutama seteli. Eräillä seuduilla maassamme ovat

moin. Saadaksemme tietää miten näillä seuduilla on käynyt, tiedustelimme asiaa muutamista yhtiöistä, sekä hiukan muualtakin.

Oulu Osakeyhtiön metsäpäällikkö, metsänhoitaja A. Kaurila kertoi meille, että rahanvaihdon vaikutuksista metsätyömailla ei ole vielä käytettävissä yksityiskohtaisia tietoja. On todennäköistä, että syrjäseuduille on jäänyt vähän rahaa yhtiön kassoihin ja tietenkin parempipalkkaisen miesten taskuihin. On aivan luonnollista,

notu työnjohtaja ei tiennyt mitään palkanmaksukiellosta. Palkansaajille tuli tietenkin ikävyyksiä tapahtuman johdosta.

Santaholma Osakeyhtiöstä metsänhoitaja E. Nylander kertoi, että vielä näin varhaisessa vaiheessa ei ole tarkkoja tietoja rahanvaihdon vaikutuksista metsätyömailla, mutta todennäköisesti yhtiön kassoihin on siellä täällä jäänyt jonkun verran rahaa ja samoin metsätyömiehille.

Santaholman konttorista Pudas-

P.p.

eli pieni pääkirjoitus.

Setelienvaihdosta tehtiin eräänlaiset „raha-arpajaiset”. Voittajaksi näissä arpajaisissa pääsi se, jonka rahavarat sattuiivat olemaan pienissä seteleissä. Köyhä mummo, joka on säästellyt paria tuhatmarkkastaan, joutui lainaamaan valtiolle hänelle merkittävän suuren summan, mutta mustanpörssin kauppaneuvos, jonka „sakariniisetelit” sattuiivat olemaan pikkuseteleinä, voitti arpajaisissa ja nauraa nyt partaansa. Mökinmies jossakin syrjäseudulla ei päässyt pankkiin yhtä hyvin kuin kaupunkilainen raharuhtinas, ja maksaa siitä nyt „veron”. Tietenkin sanotaan, että annetut määräykset setelienvaihdosta tekevät „suurin piirtein oikeutta”, mutta tähän mahtuu paljon pientä epäoikeudenmukaisuutta, joka kohdistuu lisäksi yhteiskunnan „pieniimpiin”.

”Markka on pelastettu”.

»Suomen markka on pelastettu, jos hinnat ja palkat pysyvät kolme kuukautta kurissa.«

Lause on lainattu Aamulehden otsikosta, jonka alla oli valtiovarainministeri Törngrenin lyhyt haastattelulausunto. Lausunnossa viitattiin mm. siihen, että setelienvaihto aiheutti elintarvikkeiden hinnan alenemisen mustassa pörssissä 30—40 prosentilla ja Ruotsin kruunu, jonka huippukurssi samaisessa pörssissä oli ennen joulua 250—300 markkaa, on nyt 100—130 markkan hintainen.

Edelleen mainitaan haastattelussa, että edessäoleva neljännesvuosi ratkaisee markkan kotalon. Jos tänä aikana saadaan takeet siitä, että maahan voidaan hankkia välttämätön määrä tarvikkeita ja hinta- ja palk-

tiovarainministeri lausunnossaan viittaa, tarvitaan todellakin lujaa otetta — monta vertaa lujempaa, mihin näihin asti on saatu tottua.

Mutta uuden tilanteen tavoittelussa eivät ole kelvollisia sellaiset keinot kuin esim. heinien vapauttaminen säännöstelystä oli aikana, jolloin heinäniukuus oli jokaisen nähtävissä. Tätä paremmin käyttökelpoinen ei ole myöskään luovutusvelvollisuutensa laiminlyöneiden tuottajain osaksi tulevien seuraamusten lievittäminen. Hyvä ei ole myöskään kuulla ääniä, joiden mukaan esim. kauran ja korsirehun luovutusvelvollisuudesta olisi vapauduttava. Eräät merkit näillä linjoilla eivät suinkaan ole lohdulliset. Riittää kun toteamme, että viljan luovutuksesta oli täytetty vuoden 1944 lopussa 60 % edellisen vuoden vastaavan ajan toteuttamisprosentista, mutta viime vuoden lopussa vain n. 55 % vuoden 1944

500

500

A1184674

500

SUOMEN PANKKI
VIISISATA MARKKAA

FINLANDS BANK
FEMTUNDRA MARK

LIII. A

Jaanin Kumpulainen
Ritva Kumpulainen

A1184674

500

500

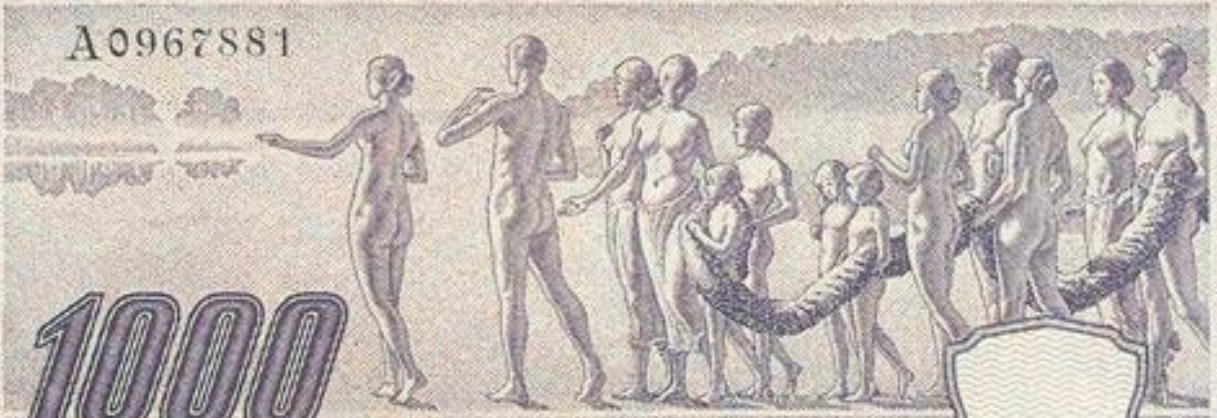
500

1946

1000

1000

A0967881

1000

SUOMEN PANKKI
TUHAT MARKKAA

FINLANDS BANK
ETTUSEN MARK

Litt. A

K. Kivialho
H. Niemi

A0967881

1000

1000

1946

1000

96 95 94 93

5000

J. V. SNELLMAN

SUOMEN PANKKI • FINLANDS BANK

VIISITUHATTA MARKKAA • FEMTUSEN MARK

1965

5000

AA385111

Rutheaus
Spittler

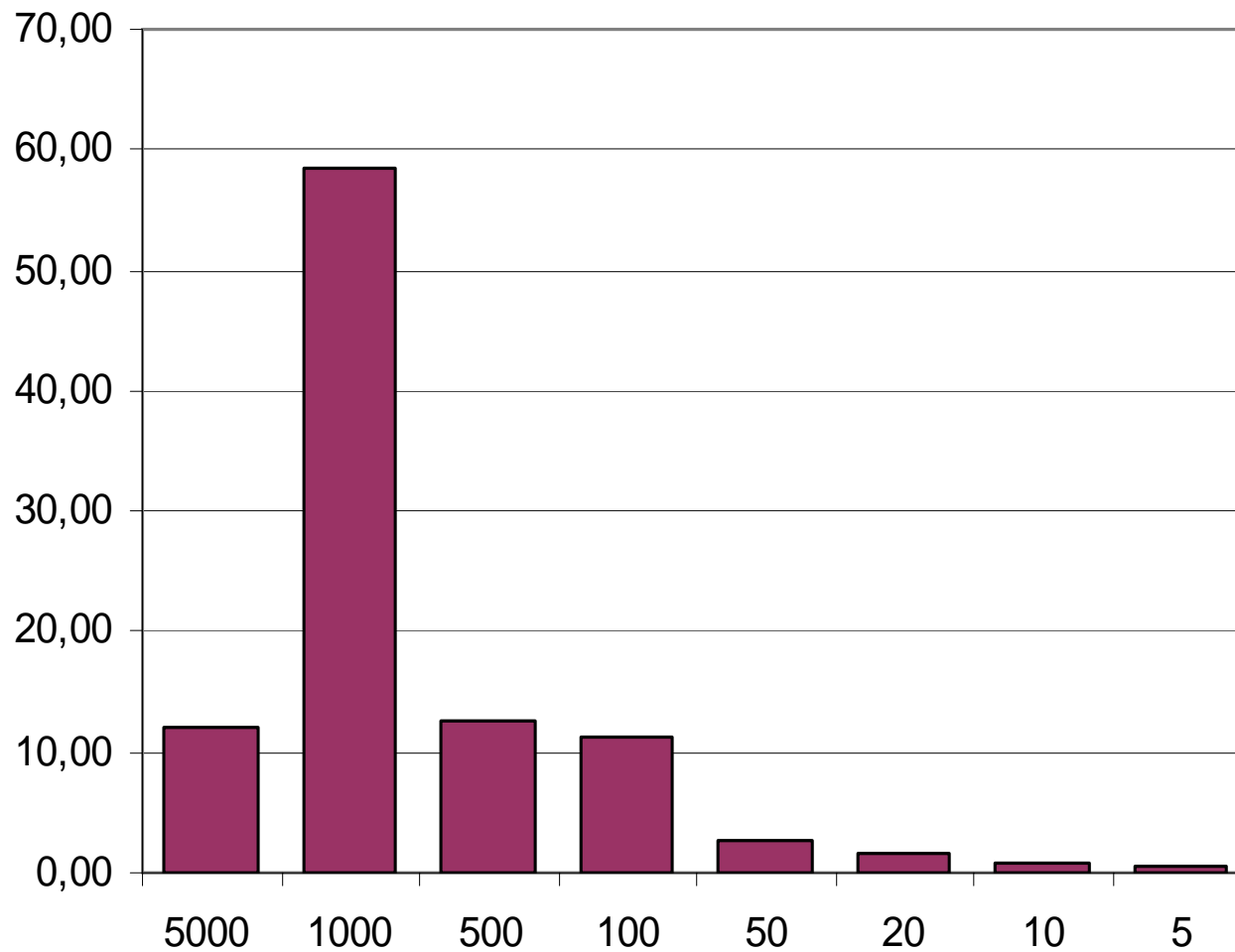
5000

AA385111

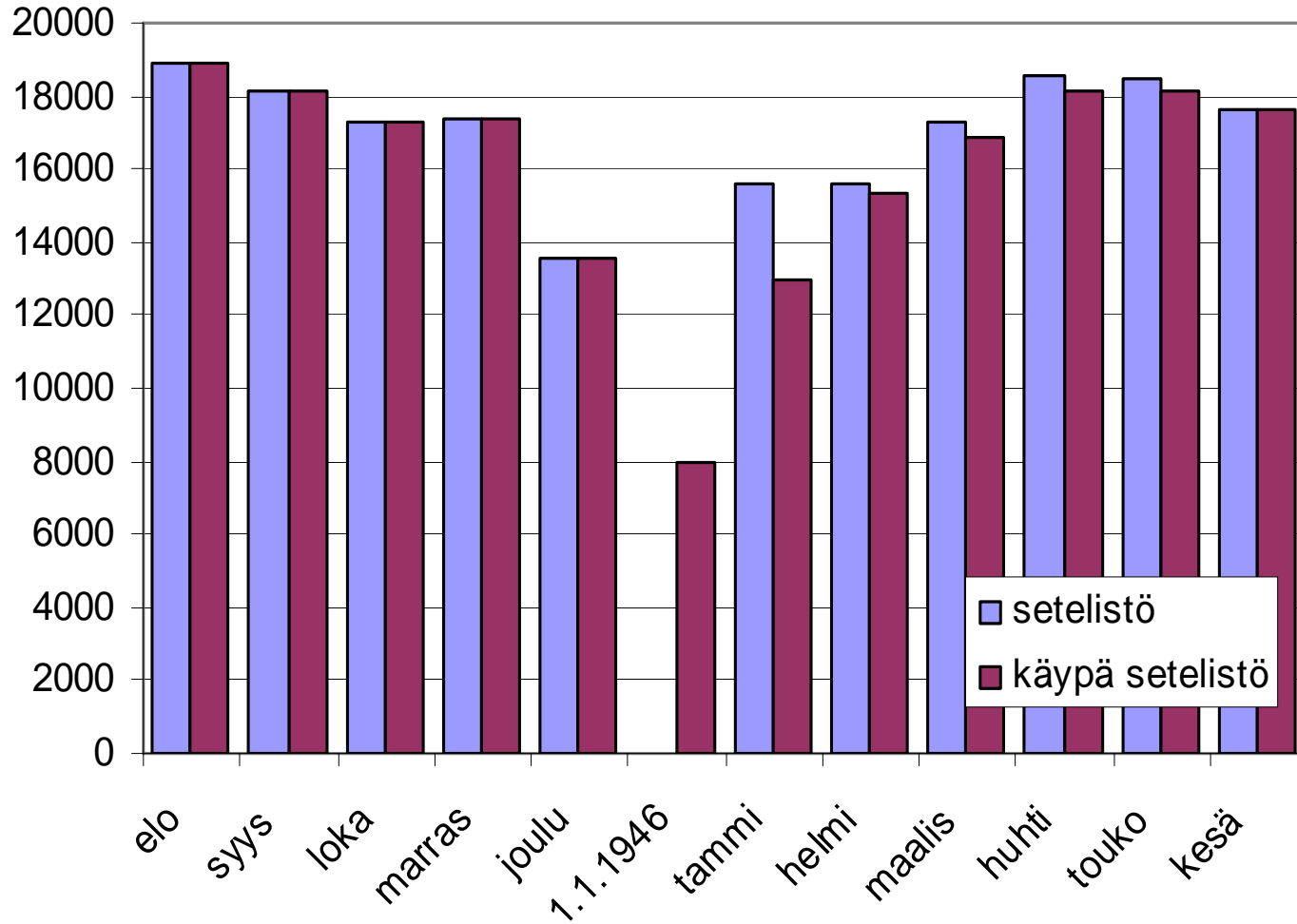
Litt. A

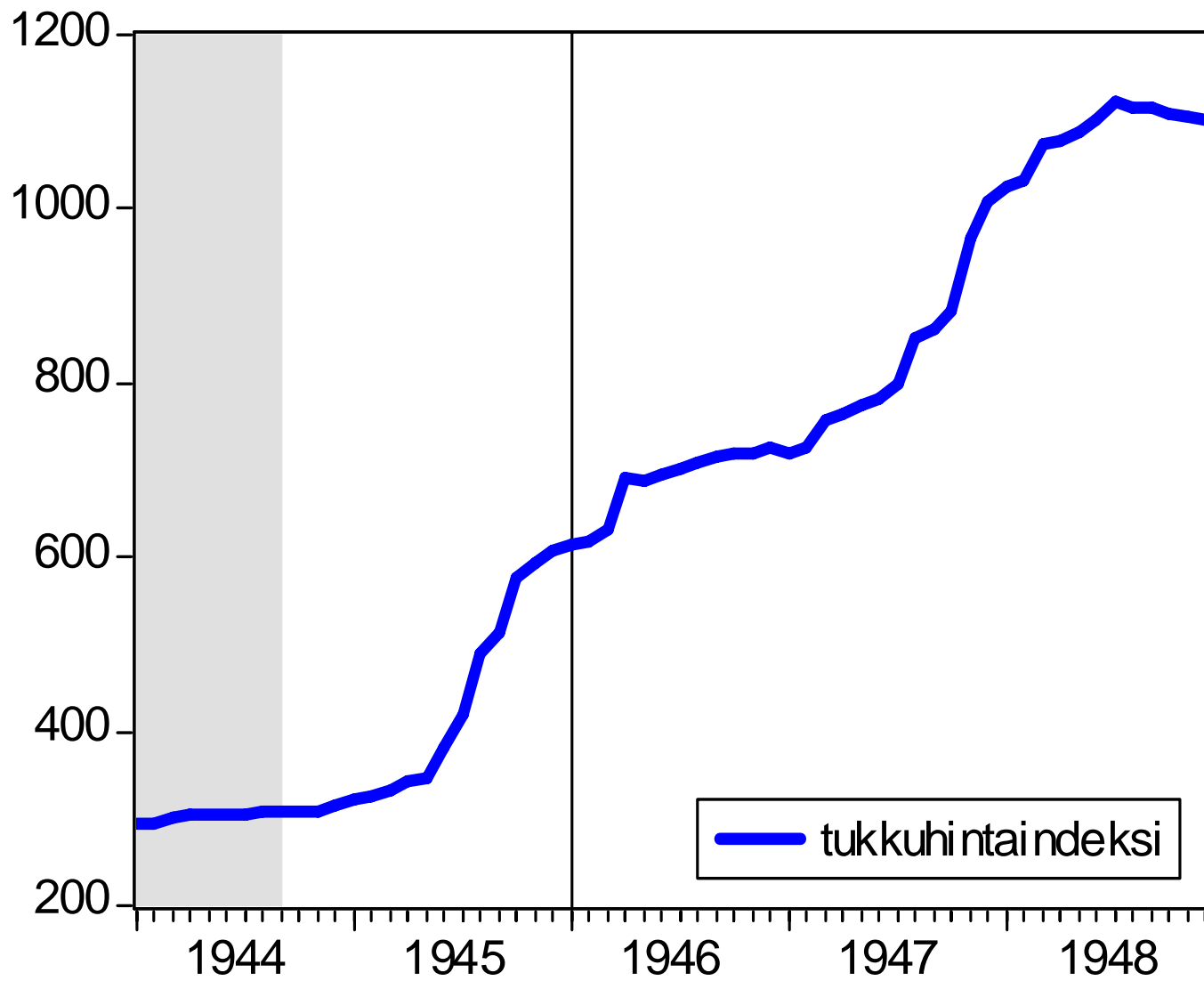

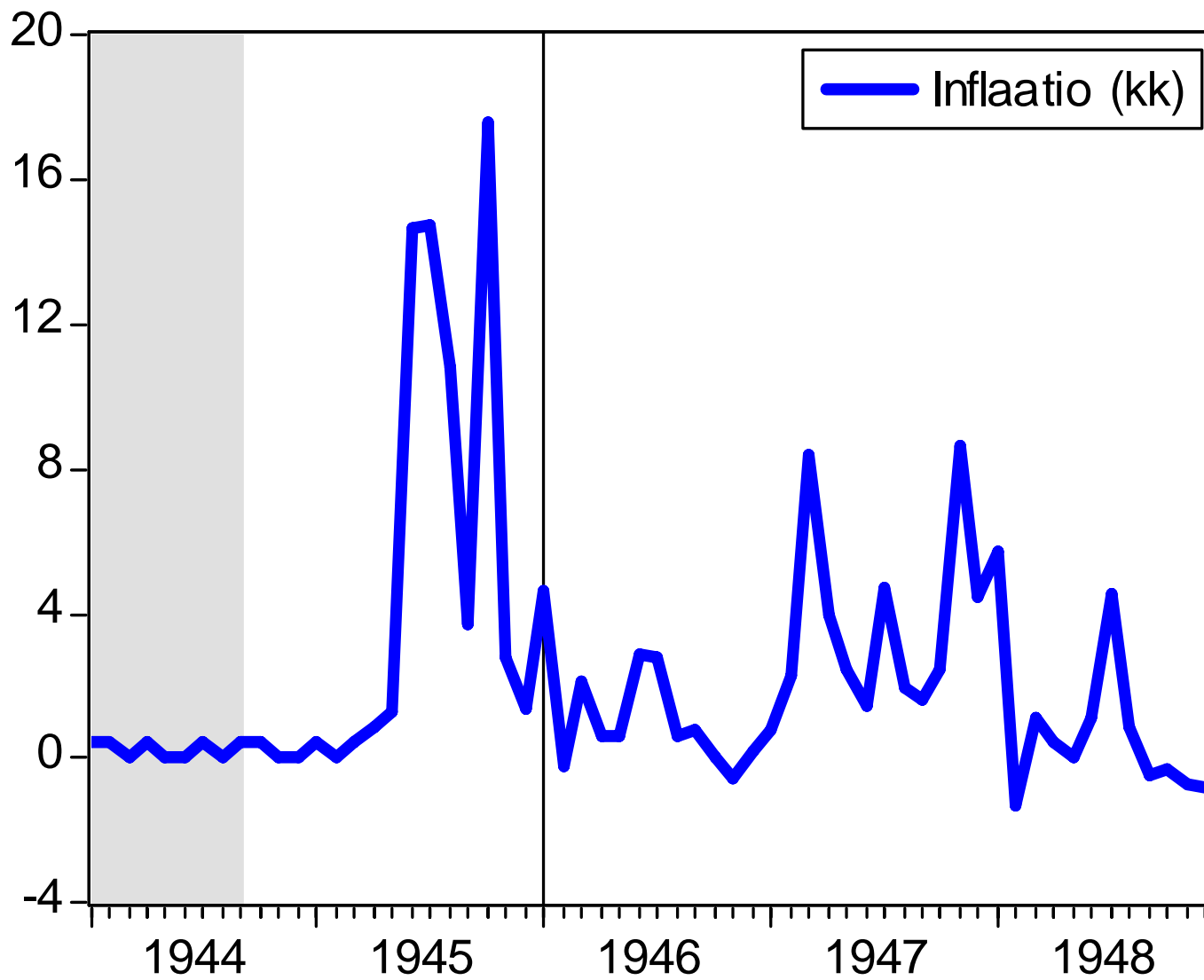
Eri valöörien osuus

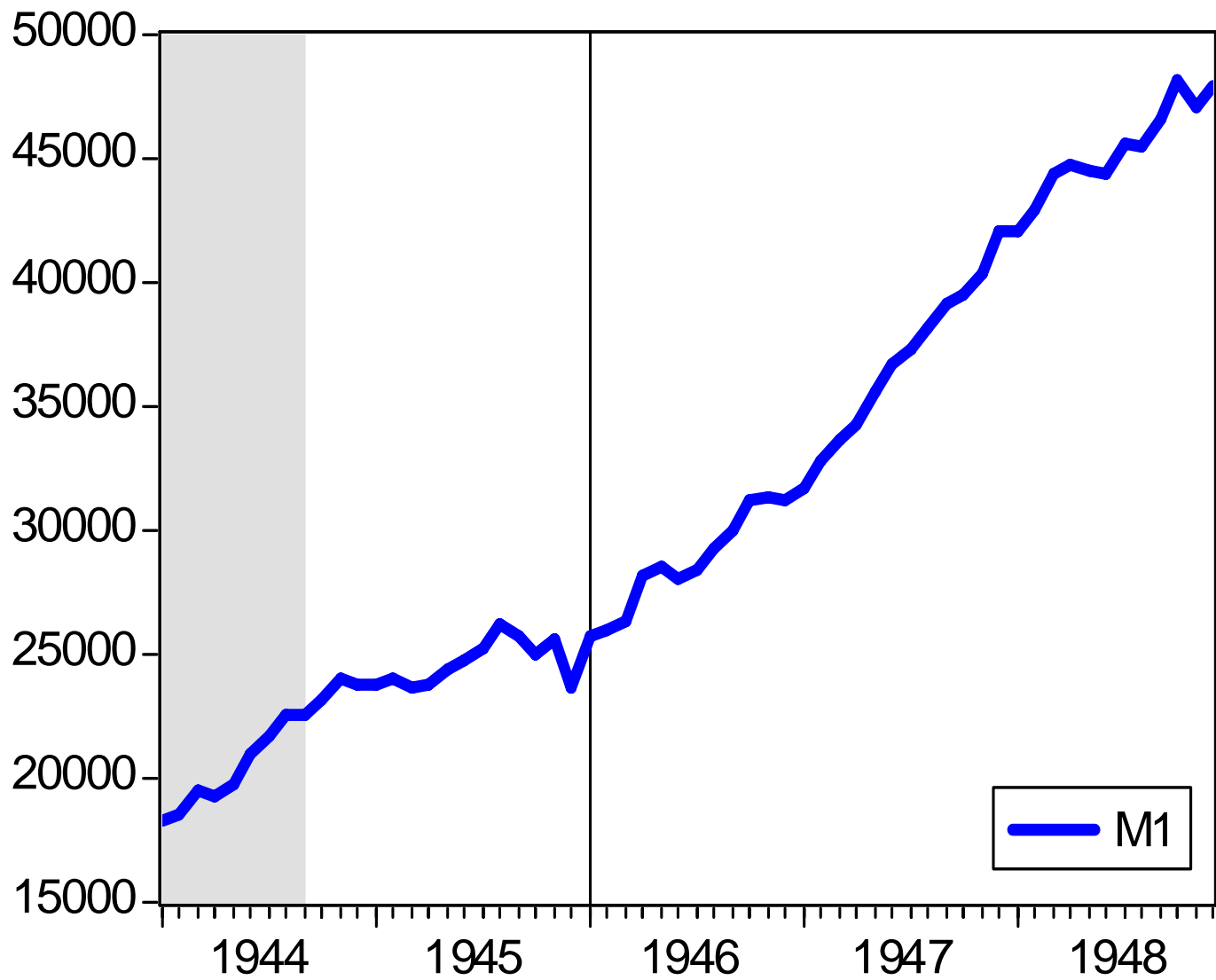

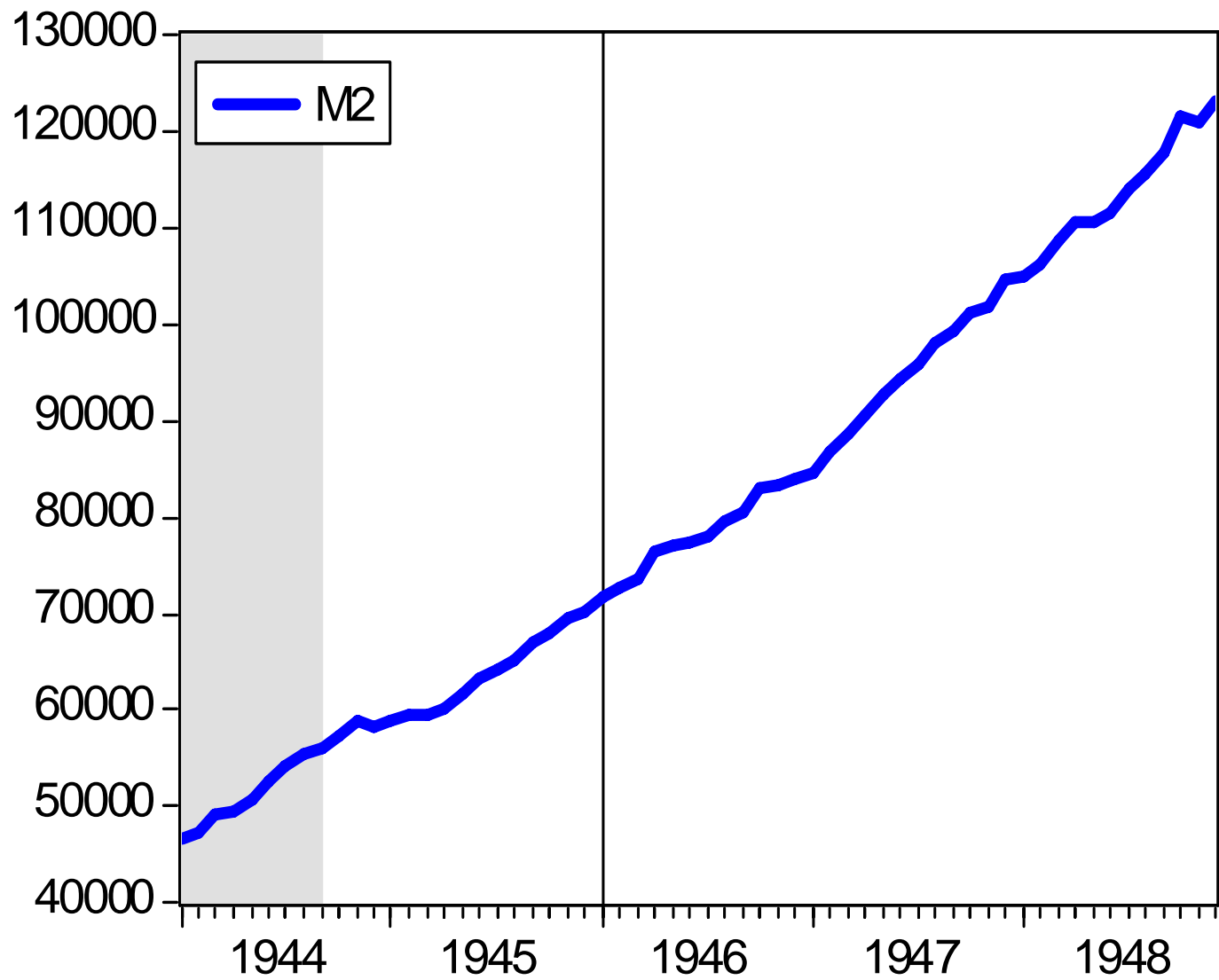
Setelistö 1945-46

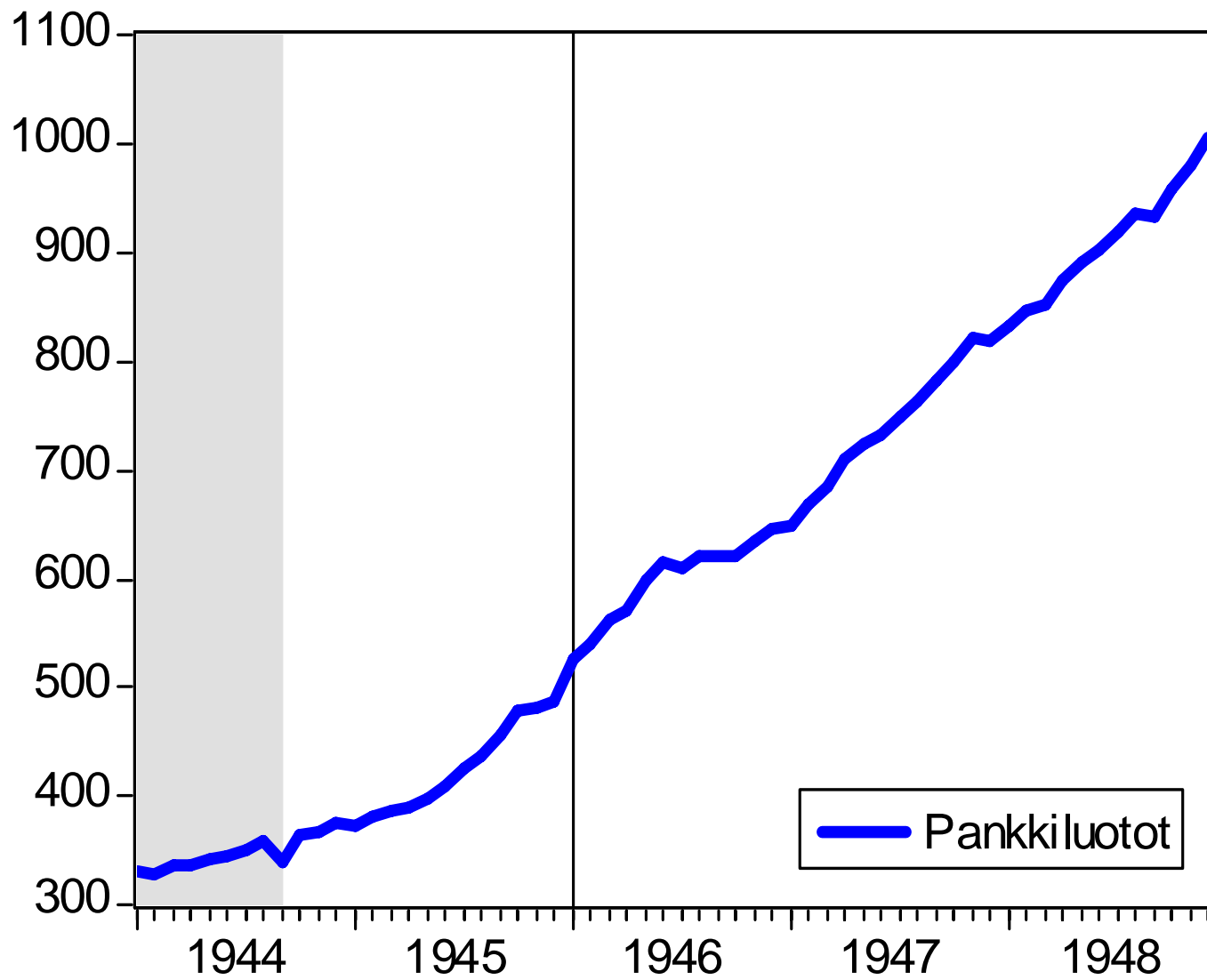

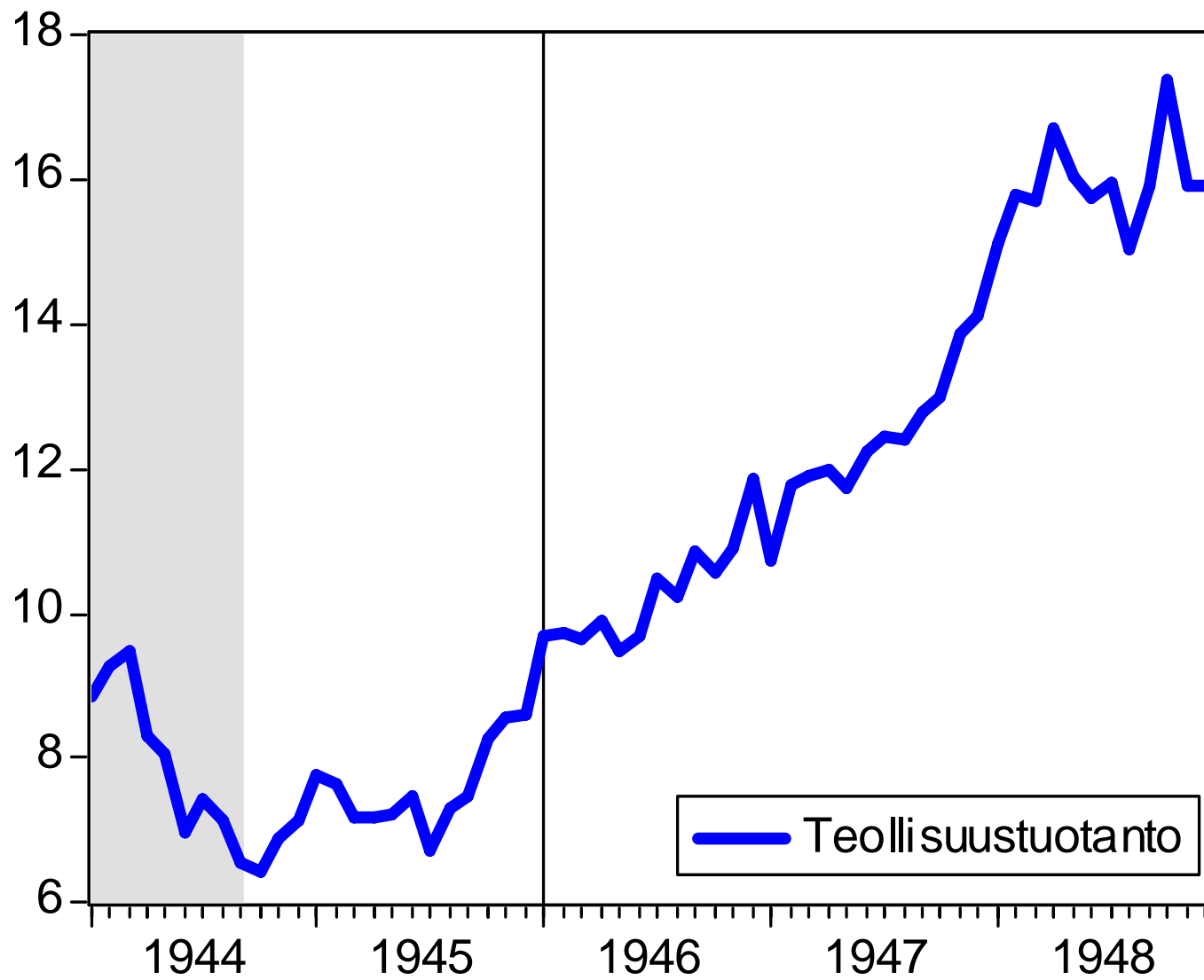

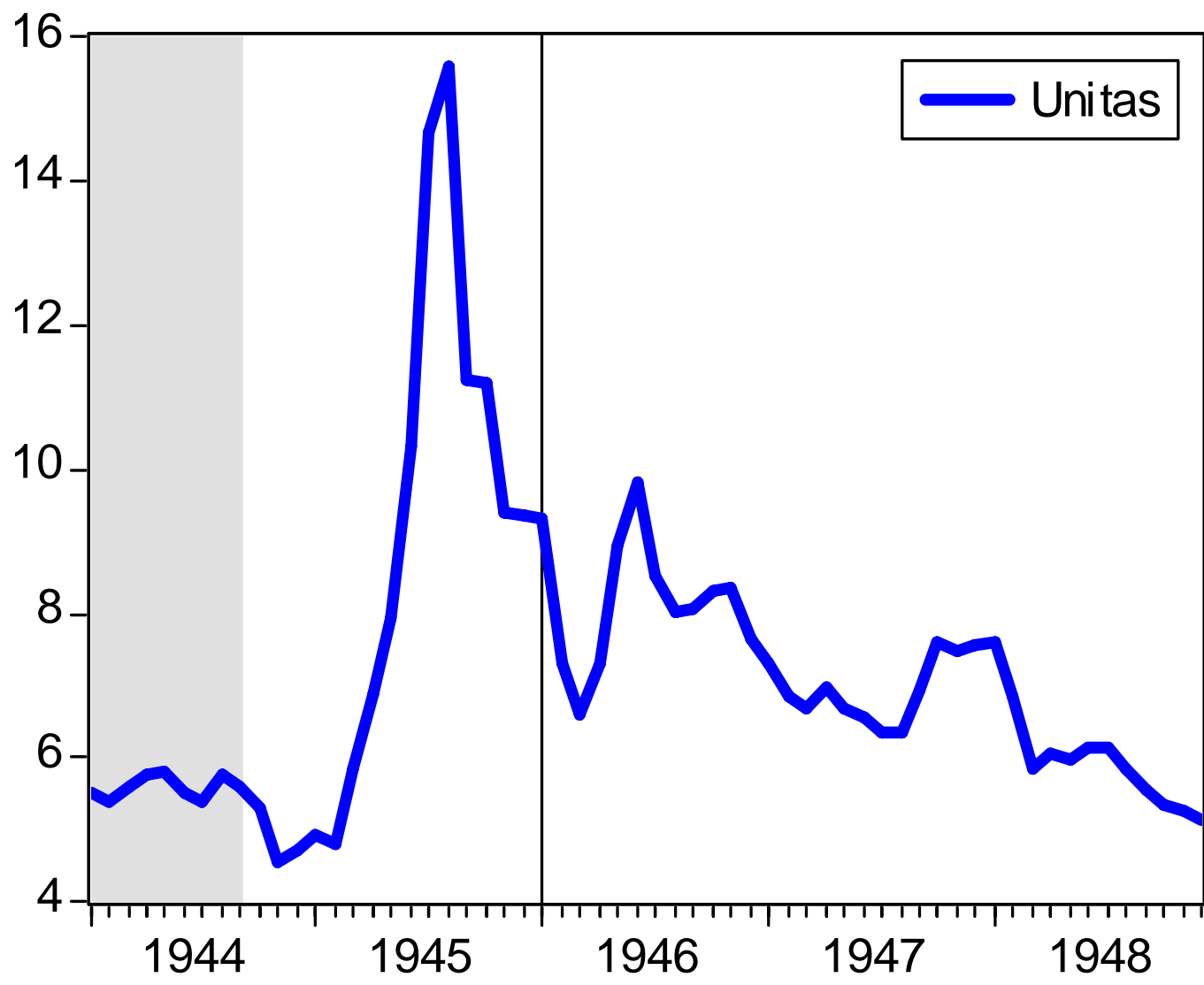

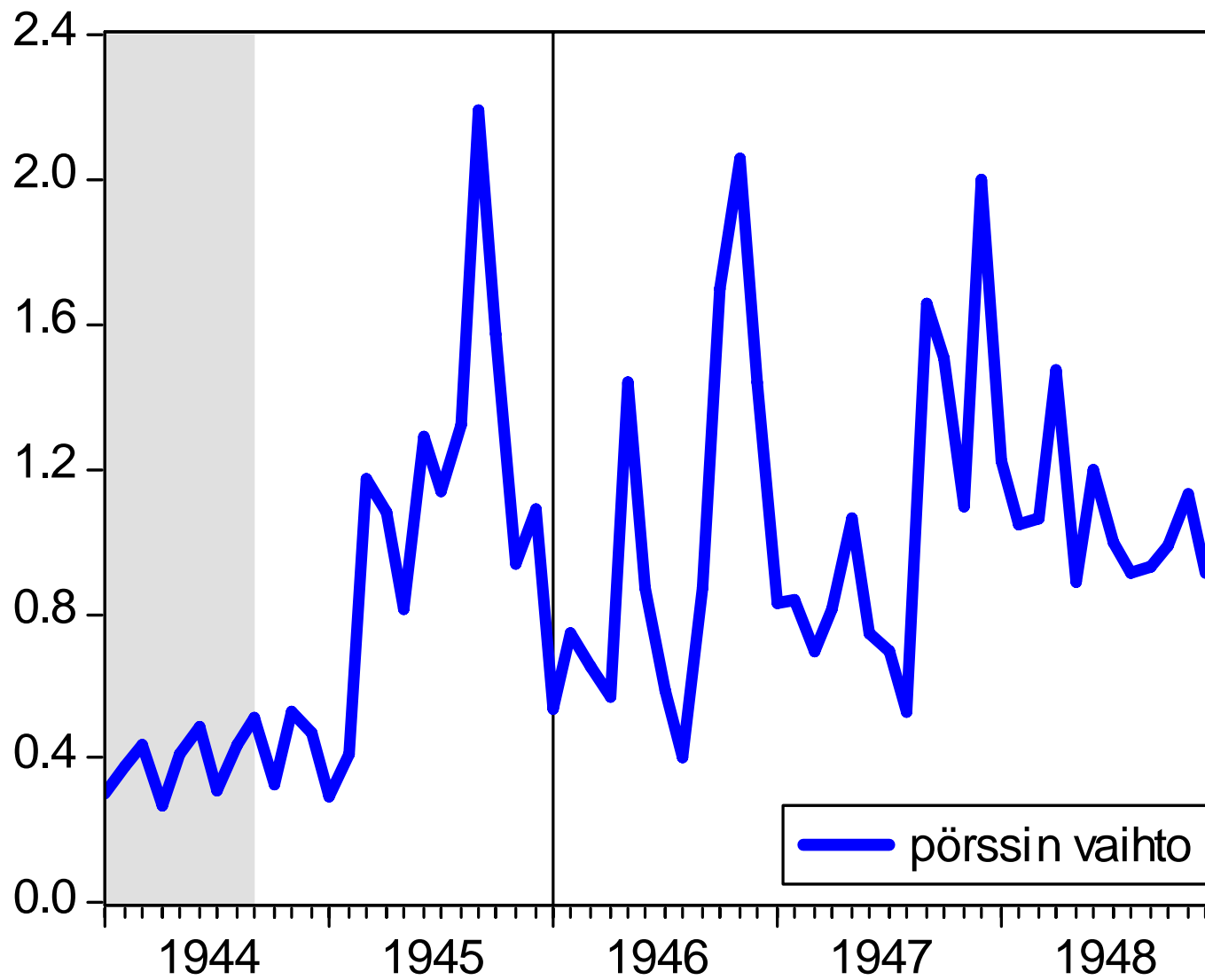

Rahavero

- vuonna 1944, 5,1 %
- setelinleikkaus ”vain 2,2 %
- Sota-aikana inflaatio söi paljon enemmän varallisuutta kuin setelien leikkaus. Setelien leikkaus oli kuitenkin kohtaantonsa suhteen paljon mielivaltaisempi ja shokeeraavampi; puolet pakkolainasta oli ”rahaveroa”.

Kvantiteetti yhtälö

- $MV = PT$
- jossa M viittaa rahan määrään, V rahan kierto nopeuteen, P hintatasoon, ja T liiketoimien määrään.
- Jos rahan kierto nopeus on kutakuinkin vakio, rahan määrä muutokset näkyvät samansuuruisina hintatason muutoksina.

Miksi inflaatio ei pysähtynyt

- “Raha” ei ole sama asia kuin setelistö. Taloudelliselta kannalta mielekkääseen rahakäsitteeseen kuuluu käteisrahan lisäksi tiliraha, jota oli/on moninkertaisesti enemmän kuin käteisrahaa
- Jos kokonaislikviditeettiä oltaisiin uskottavasti kontrolloitu, olisi inflaatio toki saatu kuriin.

Mutta

- On kuitenkin aina muistettava, että rahapolitiikassa, jos missä, olennaista on politiikan uskottavuus.
- Yhdellä toimenpiteellä ei saada mitään aikaan, elleivät kaikki usko, että politiikan linja on tästä eteenpäin hintatason vakaus.
- 1945, hädin tuskin hengissä selvinneessä, poliittisesti polarisoituneessa maassa ei tällaiseen päämäärään ollut helppo päästä.

Pitkän aikavälin seurauksia

- Inflaatio-ongelma jäi pysyväksi; rahapolitiikka löysää
- Suomen Pankki rahoitti valtiota, mutta myös pankkijärjestelmä alkoi velkaantua Suomen Pankkiin
- negatiiviset reaalikorot; diskonttokorko oli 1945 "vain" 4 %
- Rahamarkkinoilla oli säännöstely seuraavat 30 v.

Suomen Pankki

- Pankin asema (verrattuna Risto Rytin aikaiseen) keskuspankkiin oli paljon heikompi
- Setelien leikkaus loi vuosikymmeniksi epäluulon viranomaisia ja talouspolitiikkaa kohtaan

Nykynäkökulma

- Tämän päivän rahapolitiikan näkökulmasta vuodenvaihteen 1945/1946 setelien leikkaus on vaikeasti ymmärrettävissä
- Rahapolitiikassa on yhä korostetummassa asemassa politiikan johdonmukaisuus ja uskottavuus
- Se taas ei ole mahdollista ilman avoimuutta ja analyyttistä tapaa tehdä (parasta mahdollista) politiikkaa.